

Mengapa kami jadi begini? Konflik masyarakat Orang Seletar dan Pembangunan Iskandar, Johor Bahru, Malaysia

Hasan Mat Nor¹, Abd. Rahim Mohd Nor¹, Katiman Rostam¹, Aishah@Eshah Mohamed¹, Zaini Sakawi¹

¹Pusat Pengajian Sosial, Pembangunan dan Persekitaran, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia

Correspondence: Hasan Mat Nor (email: hasanmn@ukm.my)

Abstrak

Kertas ini membicarakan impak pembangunan wilayah Iskandar kepada masyarakat asli Orang Seletar di lapan buah perkampungan yang terletak dalam Daerah Johor Bahru. Umumnya tinjauan yang dilakukan ke semua perkampungan tersebut mendapati komuniti Orang Seletar ini tidak menunjukkan keupayaan mereka untuk bergerak bersama dan terserap ke dalam perubahan dan pembangunan yang kian pesat berkembang di Johor Bahru. Mereka masih hidup dalam kemiskinan dan meneruskan kegiatan tradisi menangkap ikan secara kecil-kecilan dikawasan perairan sekitar Selat Teberau. Antara faktor yang menyebabkan mereka berhadapan dengan kemelesetan kehidupan ialah kerana pembangunan Iskandar yang direncanakan itu bukan bertujuan untuk membela komuniti pinggiran seperti mereka, tetapi adalah untuk menjana ekonomi Johor dengan menjadikannya sebuah pusat perdagangan yang bertaraf dunia. Pembangunan tersebut hanya akan dapat dimanfaatkan oleh mereka yang punya kemahiran, pengetahuan dan kewangan yang selaras dengan tuntutan global. Pembangunan tersebut bukan sahaja telah meminggirkan Orang Seletar lebih jauh daripada masyarakat arus perdana kerana kekurangan yang mereka miliki, tetapi juga telah merosakkan sumber pendapatan mereka akibat pencemaran dan sekatan yang dikenakan kepada mereka. Kesimpulannya, adalah wajar perkampungan mereka dipindahkan ke kawasan yang boleh dimajukan untuk pertanian. Selagi mereka tinggal dikawasan yang terdapat sekarang, dan terus bergantung kepada kegiatan menangkap ikan secara tradisi seperti yang mereka amalkan dan pencemaran akibat pembangunan yang sedang pesat berlaku disekitar tempat kediaman mereka, selagi itulah mereka akan terus terperangkap dalam kemiskinan.

Katakunci: disenfranchisement, kawasan pembangunan, masyarakat orang asli, Orang Seletar, peminggiran sosial, pihak berkepentingan arus perdana

Conflicts in the Iskandar development region: The case of Johor Bahru's Orang Seletar, Malaysia

Abstract

This paper makes a preliminary assessment of the impact of the development of the Iskandar region on the aboriginal community of Orang Seletar in eight villages located in the district of Johor Bahru. In general, the field findings showed that there were little indications that this community was in on its way to modernisation and advancement. Instead, they were found to be marginalised and even disenfranchised from the development mainstream that was gathering momentum in the Iskandar region. They were still very much eking out a living with their traditional mode of subsistence fishing around the waters of the Teberau Strait. One overriding factor that contributed to the perpetuation of this life of abject poverty was the plain fact that the Iskandar development project was neither geared nor designed to develop community on the margins like the Orang Seletar. Rather, it was meant to serve the interests of the mainstream region and stakeholders under the pretext of making Johor a world class economy. For the

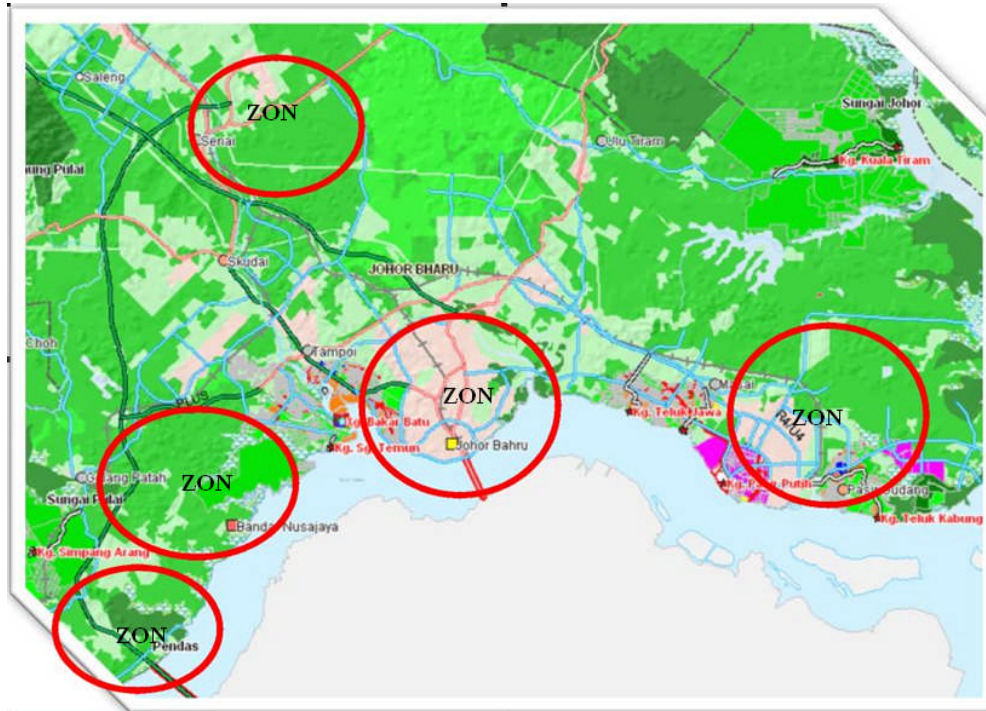
Orang Seletar, this not only spelled social marginalisation given their lacking in all respects of the participation requisites but also economic disaster as pollution and new restrictions now threatened their very source of income. The paper concludes that to circumvent disenfranchisement, the Seletar people need to be moved out of traditional fishing altogether and resettled in sedentary agricultural schemes. For as long as they were dependent on traditional fishing activities Iskandar development would only worsen both their physical and economic living conditions.

Keywords: aboriginal communities, development region, disenfranchisement, mainstream stakeholders, Orang Seletar, social marginalisation

Pengenalan

Pembangunan Iskandar Malaysia, atau pada tahap awalnya ia dikenali sebagai South Johor Economic Region(SJR), adalah merupakan koridor pembangunan di Selatan Johor. Projek pembangunan ini yang dinamakan selepas nama DYMM Sultan Iskandar, Sultan Johor, telah dirasmikan pada November 2006 oleh Perdana Menteri Malaysia. Kawasan Iskandar yang dibangunkan ini adalah hampir 3 kali ganda luas pulau Singapura ataupun 2,216 km persegi yang melibatkan Daerah Pontian/Gelang Patah, Senai/Skudai, Johor Bahru, Pasir Gudang dan Nusajaya sebuah bandar baru pentadbiran negeri Johor yang akan diwujudkan. Tempuh pembangunan Iskandar adalah sehingga 2025 dan dianggarkan akan menelan belanja sejumlah RM47 billion. Dalam tempoh 10 hingga 15 tahun akan datang adalah dijangka kawasan Iskandar ini akan menjadi kawasan pertumbuhan ekonomi yang begitu pesat dengan perkembangan pelbagai bidang. Antaranya ialah pendidikan, petrokimia dan oleokimia, elektrik dan elektronik, pemrosesan makanan dan pertanian, perkhidmatan logistik serta pelancongan, kewangan serta industri kreatif. Peta 3.dibawah menunjukkan 'flagship'atau zon pembangunan yang bakal dibangunkan di kawasan yang disebutkan itu.

Bagi Zon A, yang melibatkan daerah Johor Bahru akan dibangunkan financial district/district kewangan yang baru, the central business district/district pusat perniagaan, the waterfront city of Danga Bay, a mixed development in Tebrau Plentong dan Malaysia/Singapore Causeway. Di kawasan Zon B pula ialah Nusajaya, yang melibatkan perancangan pembangunan Pusat Pentadbiran baru Negeri Johor, sebuah medical hub, an "educity", resort untuk international tourism dan sebuah industrial logistic cluster. Di Zon C dikenali sebagai the Western Gate Development, akan menumpu kepada pembangunan Pelabuhan Tanjung Pelepas (PTP), yang akan menyediakan link pengangkutan kedua Malaysia/Singapore, Sebuah kawasan freeperdagangan bebas cukai, the RAMSAR World Heritage Park and the Tanjung Piai. Zon D pula dikenali sebagai the Eastern Gate Development, menumpukan kpd pembangunan Pelabuhan Pasir Gudang dan industrial zone, Pelabuhan Tanjung Langsat, the Tanjung Langsat Technology Park and the Kim-Kim regional distribution centre. Manakala di Zon E,yang dikenali sebagai daerah Senai-Skudai, pembangunan ditumpu kpd the Senai International Airport, hubs for cargo and knowledge, a multimodal centre and the MSC Cyberport city. Apa yang diharapkan ialah apabila pembangunan wilayah Iskandar ini selesai, maka ia akan menjadi sebuah Bandar metropolis yang bertaraf dunia, di mana kehidupan, hiburan dan perniagaan akan tergembeling bersama (www.theasset.com/article/27270.html). Telah direncanakan di Wilayah Iskandar ini nanti akan memiliki pelbagai produk pelancongan, tapak untuk seni bina yang masyhur, penginapan idaman di pesisir pantai, sector perkhidmatan, perniagaan dan kewangan yang berdaya maju, sistem pengangkutan bersepadu sepenuhnya, pelabuhan yang mempunyai kelengkapan moden, serta pusat pendidikan dan kesihatan yang maju Pembangunan Iskandar ini yang dimajukan oleh IRDA telah cuba memanfaatkan pengalaman pembangunan Dubai dan juga pembangunan Shenzhen- Hongkong. Di samping itu penilaian terhadap pembangunan tiga segi Indonesia- Malaysia -Singapura juga diambil kira bagi mewujudkan kemampuan persaingan ekonomi, pertumbuhan dan integrasi, economics of scale dan jaringan produktibiti. Untuk menjadikan harapan ini satu reality, kerajaan Malaysia telah mengumumkan pelbagai insentif, termasuk potongan cukai bagi beberapa industry perkhidmatan terpilih, selain membenarkan pelabur mendapatkan sumber manusia untuk keperluan industry dari serata dunia. Kerajaan juga telah melonggarkan syarat berhubung pemilikan asing dalam sektor terpilih.

Peta 3. Zon-zon Pembangunan Wilayah Iskandar Malaysia

Kelompok etnik Orang Seletar yang terdapat di Johor adalah merupakan salah satu daripada lapan belas kelompok etnik Orang Asli yang terdapat di Semenanjung Malaysia. Dari sudut antropologi, kelompok etnik ini dikategorikan ke dalam kumpulan suku-kaum Melayu Asli ataupun Melayu Proto, bersama-sama dengan kelompok etnik Jakun, Semelai, Temuan, Orang Kuala dan Orang Kanaq. Dua kumpulan lain suku-kaum Orang Asli ialah kumpulan suku kaum Senoi dan Kumpulan suku-kaum Negrito. Mengikut bancian yang dilakukan oleh JHEOA pada tahun 2008 yang lalu, jumlah keseluruhan Orang Seletar yang mendiami di lapan buah perkampungan di daerah Johor Bahru ialah seramai 1671 orang yang terdiri daripada 368 ketua isi rumah. Jumlah keseluruhan suku kaum Melayu Asli ialah seramai 61,585 orang. Ini bererti kelompok etnik Orang Seletar hanya berjumlah 2.7% sahaja daripada keseluruhan suku-kaum Melayu Proto dan hanya berjumlah sekitar 1.2% sahaja daripada keseluruhan Orang Asli di Negara ini. Ringkasnya mereka adalah satu kelompok minoriti dalam kalangan komuniti Orang Asli.

Komuniti Orang Seletar hanya boleh ditemui di lapan buah perkampungan yang terletak dalam Daerah Johor Bahru. Kampung-kampung tersebut ialah Kampung Simpang Arang, Kampung Bakar Batu, Kampung Sungai Temun, Kampung Teluk Jawa, Kampung Pasir Putih, Kampung Kuala Masai, Kampung Teluk Kabung dan Kampung Pasir Salam. Peta 2 di bawah ini menunjukkan kedudukan kampung-kampung tersebut dalam Daerah Johor Bahru.

Peta 2. Taburan perkampungan komuniti Orang Seletar Daerah Johor Bahru

Di antara lapan buah kampung tersebut, Kampung Bakar Batu dan Kampung Sungai Temun adalah merupakan dua buah kampung yang paling hampir dengan bandar Johor Bahru. Jarak Kampung tersebut dari pusat bandar Johor Bahru adalah sekitar 25 km sahaja. Kampung-kampung lain walaupun berada lebih 30km dari Johor Bahru, tetapi adalah berdekatan pula dengan bandar lain seperti Bandar Gelang Patah dan Bandar Pasir Gudang. Ini menunjukkan, berbanding dengan komuniti Orang Asli lain yang terdapat di negara ini, komuniti Orang Seletar adalah merupakan komuniti yang tinggal begitu hampir dengan persekitaran bandar. Ertinya mereka bukanlah komuniti yang terasing atau terpisah daripada perubahan dan pembangunan yang berlaku begitu pesat di bandar. Adalah dijangkakan mereka lebih berpeluang menerima pendedahan kepada kemajuan dan kehidupan bandar. Justeru mereka akan menjadi lebih sensitif untuk mengubah corak kehidupan supaya menjadi lebih sesuai dengan budaya bandar, kerana pendedahan kepada persekitaran Bandar Johor Bahru. Kertas ini bertujuan untuk menilai impak pembangunan wilayah Iskandar kepada mereka.

Kaedah dan Hasil Kajian

Umumnya tinjauan yang dilakukan ke semua perkampungan tersebut mendapati komuniti Orang Seletar ini tidak menunjukkan keupayaan mereka untuk bergerak bersama dan terserap ke dalam perubahan dan pembangunan yang kian pesat berkembang di Johor Bahru. Mereka masih hidup dalam kemiskinan dan meneruskan kegiatan tradisi menangkap ikan secara kecil-kecilan dikawasan perairan sekitar Selat Teberau. Jadual 1 di bawah menunjukkan jumlah penduduk Orang Seletar yang mendiami lapan buah perkampungan tersebut.

Jadual 1. Taburan penduduk dan agama dalam kalangan komuniti Orang Seletar mengikut kampung

Nama Kg.	Jumlah penduduk			Jumlah kelamin	Islam	Agama		
	Lelaki	Perem.	Jum			Kristian	Buddha	Animis
Simpang Arang	407	272	679	142	237	68	125	249
Bakar Batu	51	78	129	26	129	-	-	-
Sg. Temun	127	156	283	60	14	85	28	156
Kuala Masai	62	83	145	34	29	43	15	58
Teluk Jawa	43	57	100	23	31	11	-	58
Pasir Putih	32	40	72	22	31	12	-	29
Teluk Kabung	47	67	114	29	14	11	23	66
Pasir Salam	64	85	149	30	43	31	-	75
Jumlah	833	838	1671	366	528	261	191	691

Sumber: JHEOA, Johor Bahru

Berdasarkan Jadual 1 di atas, didapati kampung Simpang Arang merupakan perkampungan Orang Seletar yang terbesar. Lebih daripada 40% dari keseluruhan penduduk Orang Seletar yang terdapat di Daerah Johor Bahru didapati tinggal di kampung ini. Baki selebihnya terdapat di kampung-kampung lain. Orang Seletar juga didapati mengamalkan berbagai-bagai sistem kepercayaan. Sebilangan besar daripada mereka masih meneruskan amalan kepercayaan animism iaitu amalan kepercayaan tradisi mereka, manakala sebahagian yang lain telah memilih untuk menganut agama Islam, Kristian dan juga Buddha.

Istilah Orang Seletar ini dikatakan sebagai berasal daripada perkataan Melayu yang bermaksud orang selat. Menurut Sopher (1965), perkataan selat bukan sahaja bermaksud selat iaitu satu badan air yang memisahkan dua tanah besar, tetapi juga bermakna selatan. Secara spesifiknya ia merujuk kepada Selat Teberau dan laluan air yang sempit di kepulauan Batam. Mengikut Ariffin Norpiah (1979) Orang Selat yang dimaksudkan itu merujuk kepada penduduk awal Orang Singapura dan Orang Selat Batam.

Antara laporan terawal mengenai komuniti ini ialah daripada tulisan Thomson (1847). Dalam tinjuannya itu beliau telah menemui taburan petempatan mereka yang dikatakannya tersebar di kawasan timur Selat Teberau dari Santee hinggalah ke Pendas di sebelah barat. Kenyataan daripada tulisan Thomson ini jelas menunjukkan bahawa masyarakat Orang Seletar telah lama berada di kawasan persekitaran Johor Bahru khususnya di kawasan selat Teberau. Laporan Thomson juga ada menyebut pada ketika itu telah dikesan terdapat sebanyak 40 buah keluarga atau sampan yang mengandungi kira-kira 200 orang Orang Seletar di Singapura. Ketua mereka yang menjadi batin bernama Kerding (Tahir, 1989). Mengikut Tahir, yang memetik Sopher (1968) pada tahun 1819, Temenggong Johor telah membawa Orang Seletar dari Singapura dan berpindah ke Sungai Pulai. Orang Seletar juga pernah dikenali sebagai 'Sea Gypsies' oleh pengkaji barat. Ini adalah kerana cara hidup mereka yang mengembara secara berkumpulan di pesisiran pantai dan laut. Selain daripada itu mereka juga tinggal di dalam sampan atau perahu dan kerap berpindah dari satu tempat ke suatu tempat lain mencari sumber laut untuk menyara kehidupan mereka. Antara hasil laut yang mereka usahakan ialah menangkap ikan, ketam, udang dan pelbagai jenis kepah. Thomson turut menyatakan bahawa mereka ini tidak mempunyai sebarang senjata yang digunakan untuk mempertahankan diri ataupun untuk menyerang. Senjata tersebut juga menjadi tidak perlu kerana dikatakan Orang seletar ini adalah pemalu dan lebih suka mengelak daripada berkontak dengan masyarakat lain. Peralatan yang ada hanyalah alatan yang diperlukan untuk mencari makanan. Ariffin Nopiah (1979) pula menyatakan walaupun Orang Seletar sangat bergantung kepada hasil laut untuk menyara diri, namun mereka sering juga masuk ke hutan bakau untuk memburu haiwan seperti babi dan mencari buah-buahan serta ubi kayu untuk dijadikan makanan.

Sampan-sampan yang digunakan oleh Orang Seletar ini berfungsi sebagai rumah, tempat mereka mengendalikan seluruh aktiviti kehidupan harian. Berdasarkan penjelasan yang pernah dibuat oleh Thomson (1847) mengenai sampan mereka ini, dikatakannya panjang sampan

tersebut adalah kira-kira 20 kaki panjang, dan disitulah mereka menikmati keselesaan kehidupan. Di salah satu hujung sampan tersebut ialah dapur tempat memasak, ditengah-tengah sampan ini menjadi tempat mereka menyimpan perkakasan yang dimiliki dan di hujung yang satu lagi, biasanya dilengkapi dengan bumbung kajang yang panjangnya sekitar 6 kaki, menjadi tempat mereka tidur serta tempat anjing atau kucing yang mereka pelihara. Di bawah ini dipaparkan gambar sampan atau perahu yang pernah menjadi tempat mereka hidup.

Gambar 1. *Perahu Kajang*

Mengikut Carey (1976), Orang Seletar ini membahaskan diri mereka sebagai 'kun'. Dikatakan perkataan 'kun' itu ada kaitannya dengan perkataan 'Jakun' yang pernah digunakan pada masa lalu oleh Orang Melayu untuk merujuk kepada suku-kaum Melayu Asli. Logan (1946) pula berpendapat bahawa Orang Seletar ini berasal daripada kumpulan rumpun bangsa yang sama dengan Orang Biduanda Kallang iaitu kumpulan Orang Asli yang pernah ditemui di Singapura. Katanya asal usul nama masyarakat ini diambil sempena nama sebuah sungai kecil di Pulau Singapura iaitu Sungai Seletar. Orang Seletar tersebut telah tinggal di sini dan berpindah randah di sekitar kawasan teluk yang berhampiran dengan Selat Teberau. Logan juga menyatakan bahawa mereka ini tidak pernah pergi jauh sehingga ke tengah laut.

Kehidupan Orang Seletar ini tidaklah dihiraukan oleh mana-mana pihak termasuklah kerajaan ketika itu. Sehingga tahun 1950an yang lalu Orang Seletar ini masih lagi tinggal di dalam sampan di sekitar kuala sungai dan pesisir pantai selat Johor (JHEOA, 1002). Tumpuan kepada mereka, khususnya komuniti Orang Asli yang tinggal di pedalaman hutan mula mendapat perhatian apabila Negara ini berada dalam zaman dharurat akibat daripada gerakan komunis menentang kerajaan British selepas Perang Dunia Ke2. Kerajaan British sangat bimbang terhadap perkembangan pengaruh komunis ketika itu. Lantas mereka pun mengambil langkah supaya pengaruh tersebut dapat dibatasi. Antara langkah yang diambil ialah untuk mewujudkan petempatan semula Orang Asli, termasuklah Orang Seletar.

Buat pertama kalinya Orang Seletar yang biasanya tinggal di dalam perahu telah menetap dalam kumpulan yang besar di Kuala Redan, iaitu sebuah kawasan yang berhampiran dengan Sungai PULAI di Johor. Pada ketika itu kebanyakkan mereka hanya membina pondok-pondok sementara sahaja kerana tidak bermionat untuk menetap lama (Tahir, 1989). Akibat daripada kesesakan penduduk yang semakin bertambah tinggal di Kuala Redang, sumber-sumber makanan khususnya sumber laut telah menjadi berkurangan. Ekoran daripada keadaan ini terdapat beberapoa kumpulan yang telah berhijrah mencari tempat baru. Ada yang mencuba nasib di Kota Tinggi, Masai, Johor Bahru dan Gelang Patah. Di Gelang patah inilah sebuah kampung telah dibuka dalam tahun1962 dan diberi nama Kampung Simpang Arang, iaitu Kampung Orang Seletar yang terbesar pada hari ini. Setelah kampung ini dibuka ramai lagi Orang Seletar yang datang mencari tempat di sini dan akhirnya Kuala Redang telah ditinggalkan dan tidak didiami lagi.

Pada hari ini komuniti Orang Seletar ini tidaklah lagi menetap di dalam perahu seperti yang pernah mereka amalkan. Kini mereka telah berpindah ke darat dan tinggal di dalam kampung yang disebutkan awal tadi. Dengan bermulanya petempatan yang kekal ini kerajaan pun melalui JHEOA telah menyalurkan bantuan dengan membina rumah-rumah dan juga kemudahan asas untuk memberikan keselesaan kepada mereka. Namun begitu kehidupan mereka masih terus bergantung kepada sumber laut. Di lampiran berikut ini ditunjukkan gambar-gambar pembangunan dan kemudahan yang telah disediakan oleh kerajaan untuk mereka. Walaupun pembangunan telah dilaksanakan, tetapi tidak semua daripada keseluruhan penduduk menikmati peluang mendapatkan bantuan perumahan yang selesa. Masih ramai yang tinggal di dalam rumah yang mereka bangunkan sendiri dan keadaan rumah tersebut sangatlah menyedihkan. Keadaan kemiskinan masih sangat menyerlah dan kualiti kehidupan mereka juga sangat menyedihkan. Statistik yang diberikan oleh JHEOA menunjukkan keadaan kemiskinan yang terdapat dalam kalangan masyarakat Orang Asli pada masa kini. Di negeri Johor terdapat sejumlah 2987 Ketua Isi Rumah (KIR) Orang Asli. Daripada jumlah tersebut 2079 atau 69.6% adalah dikategorikan sebagai miskin. Dalam Daerah Johor Bahru pula terdapat sejumlah 446 KIR Orang Asli, dan daripada jumlah tersebut 270 KIR atau 60.5% adalah miskin. Bagi kalangan Orang Seletar yang terdapat di Kampung Simpang Arang terdapat sejumlah 121 KIR, dan daripada jumlah tersebut yang dibanci oleh JHEOA 84 KIR atau 70.0% adalah miskin (JHEOA, Johor Bahru 2009). Jadual 2 dibawah ini menunjukkan taburan pendapatan bulanan KIR yang miskin itu.

Jadual 2. Pendapatan bulanan penduduk Kg. Simpang Arang

Pendapatan dalam RM	Bilangan KIR	%
0 – 100	20	23.2
101 – 200	34	39.5
201 – 300	21	24.4
301 – 400	4	4.6
401 – 500	3	3.4
501 – 600	-	
601 -700	-	
701 - 800	-	
801 - 900	2	2.3
901 – 1000	-	
> 1000	2	2.3
Jumlah	86	100

Dalam RMK 9, telah ditetapkan bahawa keluarga yang berpendapatan kurang daripada RM350.00 sebulan adalah tergolong kedalam kumpulan miskin tegar dan mereka yang berpendapatan kurang daripada RM550.00 sebulan adalah tergolong dalam kategori miskin. Berlandaskan ukuran tersebut dapat kita simpulkan bahawa daripada jumlah keseluruhan mereka yang miskin di kampung Simpang Arang 86% adalah miskin tegar. Ini menggambarkan keadaan hidup mereka yang terhimpit dan sedang berada dalam kesukaran. Mengapakah mereka jadi begini?

Impak Pembangunan Wilayah Iskandar terhadap komuniti Orang Seletar

Dalam projeksi yang diwarwarkan oleh kerajaan, pembangunan Iskandar ini akan berupaya mengembangkan ekonomi Selatan Johor dan sekali gus dapat meningkatkan kualiti kehidupan serta membasmikan kemiskinan. Namun pengalaman yang dirasakan oleh komuniti Orang Seletar, sama ada yang tinggal di Kampung Simpang Arang, Kampung Bakar Batu atau Sg. Temun adalah sebaliknya. Akibat pembinaan link kedua untuk menghubungkan Johor dengan Singapura yang melibatkan pembinaan Jambatan berhampiran dengan Kg. Simpang Arang

misalnya, tangkapan hasil laut yang mereka usahakan telah menjadi sangat berkurang dan ini menyebabkan pendapatan mereka terus merosot. Belanja modal turun ke laut untuk menangkap ikan juga jarang dapat mereka imbangi dengan hasil tangkapan yang diperolehi. Ini terbukti dari jumlah pendapatan bulanan yang dipaparkan pada Jadual 2. di atas yang menunjukkan lebih daripada 62% mendapat pendapatan kurang daripada RM200 sebulan. Mengikut penjelasan penduduk yang terlibat, sebelum pembinaan jambatan tersebut pendapatan mereka agak lumayan. Tetapi akibat daripada pencemaran air sungai kerana pembangunan jambatan itu dan juga kerana pembangunan Pelabuhan Tanjung Pelepas, hasil tangkapan mereka telah merosot. Pencemaran yang berlaku telah menyebabkan kemusnahan dan kepupusan sumber laut seperti ikan, ketam dan udang. Aktibiti mereka menangkap ikan menjadi semakin tersekat, kerana mereka dilarang menangkap ikan berhampiran Tanjung Pelepas. Kawasan tersebut sebelum dibangunkan menjadi pelabuhan adalah tempat biasa mereka mencari makan. Mereka juga tidak mampu pergi ke kawasan yang lebih jauh kerana tidak mempunyai peralatan yang baik. Untuk mengatasi masalah ini mereka telah mencuba nasib diperairan Pontian dan Teluk Danga, tetapi jaring mereka telah dirosakkan oleh nelayan tempatan kerana dianggap sebagai pengacau kawasan nelayan lain.

Pembangunan yang berlaku di Nusajaya dan Gelang Patah telah menyebabkan meningkatnya jumlah penduduk di daerah tersebut. Peningkatan jumlah penduduk ini juga telah memberi kesan kepada harga pasaran. Namun komuniti Orang Seletar tidak berpeluang mendapat manfaat daripada peningkatan harga pasaran, khususnya dari kenaikan harga ikan kerana hasil tangkapan mereka telah merosot. Untuk beralih kepada melakukan pekerjaan lain yang boleh mendatangkan pendapatan yang lebih lumayan juga sukar mereka lakukan kecuali mereka mempunyai pendidikan. Hanya seblingan kecil daripada mereka sahaja yang berpeluang bekerja sebagai buruh di ladang-ladang atau menjadi pekerja di restoran. Taraf pendidikan mereka yang rendah, serta tiada kemahiran bekerja menyebabkan mereka sukar mendapat pekerjaan di sektor swasta atau awam. Dengan kemasukan dan pengambilan pekerja asing dalam sektor industri yang terdapat berhampiran dengan perkampungan mereka, telah menyukarkan lagi peluang mendapatkan pekerjaan. Hal-hal sebeginilah yang menjadikan hidup mereka semakin sempit dan pergantungan mereka kepada sumber alam semula jadi semakin meningkat. Untuk mengubah hala berusaha kepada pertanian juga tidak mungkin, kerana tiada kawasan tanah yang dapat mereka bangunkan di sekitar tempat mereka tinggal. Untuk mengalihkan kegiatan hidup mereka daripada bergantung kepada sumber laut, kepada bidang pertanian memerlukan bukan sahaja tanah untuk dibangunkan, tetapi juga latihan dan bimbingan dalam pertanian. Usaha merungkai cara hidup ini bukanlah satu langkah yang mudah kerana banyak halangan dan hambatan yang perlu di atasi.

Dasar-dasar Kerajaan yang melibatkan orang asli

Untuk menjawab pertanyaan mengapakah Orang Seletar menjadi begini, masih terus terpinggir dan tidak berdaya untuk terserap ke dalam arus perdana, tatkala Negara Malaysia sedang melangkah bergerak mencapai wawasan 2020 menjadi sebuah Negara yang maju, berbagai penjelasan dan hujah boleh di kemukakan.

Untuk memudahkan penjelasan ini saya memilih untuk meneliti secara ringkas dasar-dasar kerajaan yang melibatkan pentadbiran masyarakat Orang Asli. Ini adalah kerana sedikit sebanyak dasar-dasar tersebut kurang berkesan dan menjadi penyumbang kepada masalah yang sedang mereka hadapi.

Pertama, urusan pentadbiran Orang Asli di Malaysia hari ini masih terus terikat kepada Akta 134, Akta Orang Asli 1954 (Disemak-1974). Akta 134 ini yang digubal oleh penjajah Inggeris selaras dengan matlamat mereka untuk menentang kegiatan aktibiti Penganas Komunis Malaya pada ketika tersebut, telah meletakkan kuasa pentadbiran Orang Asli ini di bawah kuasa Pesuruhjaya Orang Asli. Sehubungan dengan itu maka diwujudkanlah JHEOA yang berfungsi mentadbir, menjaga kebajikan dan kemajuan Orang Asli. Akta 134 ini terdiri daripada 19 seksyen yang antara lain kandungannya menetapkan hak-hak masyarakat Orang Asli dan hak-hak kerajaan yang memerintah. Ramai pengkaji melihat Akta 134 inilah yang telah turut

menyumbang kepada masalah membangunkan Orang Asli. Dentan (1997) menyatakan:

... the colonial government enacted the "Aboriginal Peoples Act, 1954" which defines the legal position of Orang Asli. The British viewed Orang Asli mainly as innocent victims to be protected from the evil influence of the Communists. The Act gave the government extensive control over Orang asli, in the interest of national security. The tone of the legislation is paternalistic, with the government in the position of parent to the Orang Asli children. This Act – with minor amendments in 1956, 1958 and 67 – is still in force today.

Dentan (1997) juga beranggapan kerana kawalan kerajaan yang begitu luas terhadap Orang Asli, telah menyebabkan pegawai-pegawai kerajaan, orang-orang awam dan juga Orang Asli merasakan diri mereka tidak berupaya melakukan apa-apa untuk kebaikan mereka TANPA bimbingan kerajaan dan dengan izin JHEOA. Todd (1990:12) menyimpulkan bahawa barang siapa yang ingin melakukan sesuatu untuk membantu Orang asli, tidak mungkin akan terlaksana tanpa persetujuan JHEOA.

Selain daripada Akta 134, Akta Orang Asli, terdapat juga Dasar Pentadbiran Orang Asli 1961, yang merupakan dasar pertama kerajaan Malaysia merdeka dalam menguruskan pentadbiran masyarakat Orang Asli. Dasar pentadbiran ini masih menekankan kepada menjamin keselamatan negara, namun dinyatakan matlamatnya ialah untuk meningkatkan taraf sosio-ekonomi Orang Asli dengan tujuan untuk mengintegrasikan Orang Asli dengan masyarakat kebangsaan. Semua projek pembangunan untuk Orang Asli adalah terikat kepada dasar ini, termasuklah pembangunan yang berkait dengan pelajaran, kesihatan, pertanian dan perhutanan. Berdasarkan sumber dari JHEOA (2008), sejak Rancangan Malaysia Pertama (1966-1970) hinggalah kepada Rancangan Malaysia Ke Sembilan (2006-2010) hampir satu billion telah dibelanjakan untuk membangunkan taraf sosioekonomi dan keupayaan masyarakat orang Asli.

Antara objektif pembangunan yang ingin dicapai melalui pembangunan yang dilaksanakan ialah seperti membasmi kemiskinan di kalangan Orang asli menjelang tahun 2020; mengurangkan jurang perbezaan pendapatan, pendidikan, kesihatan dan ketersampaian kepada kemudahan asas antara masyarakat Orang Asli dan masyarakat kebangsaan di Malaysia. Pembangunan masyarakat Orang Asli juga bertujuan untuk meningkatkan keupayaan, keyakinan diri, ketabahan, keterampilan dan imej, disiplin, daya tahan dan daya saing masyarakat Orang asli serta menghapuskan segala bentuk pandangan dan tanggapan negatif serta penyisihan oleh masyarakat umum ke atas masyarakat Orang Asli. Selain itu pembangunan yang dilaksanakan ialah untuk meningkatkan tahap kesihatan dan menghapuskan segala jenis penyakit berjangkit dalam kalangan Orang Asli.

Sehubungan dengan usaha membangunkan Orang Asli, JHEOA dalam kertas dasar mereka telah mengatitkan sepuluh strategi untuk mencapai objektif yang tersebut diatas tadi. Antara strategi tersebut ialah:

1. Melaksanakan projek ekonomi yang berdaya maju terutamanya berasaskan tanah yang boleh menjanakan pendapatan dan peluang pekerjaan.
2. Membangunkan kemudahan asas secara 'cost-effective' dengan mengumpul dan menyusun semula kampung Orang Asli di kawasan pinggir.
3. Menyerapkan kampung Orang Asli di kawasan pinggir ke dalam masyarakat kampung atau Bandar yang berdekatan.
4. Mempergiatkan program pendidikan, latihan dan pembangunan minda dalam kalangan kanak-kanak, remaja dan belia Orang Asli sebagai persediaan untuk keluar dari kebergantungan kepada ekonomi asas tanah.
5. Mengekalkan bantuan kebajikan dan subsidi kepada ahli masyarakat dalam kumpulan termiskin untuk membolehkan mereka menyahut program sosioekonomi kerajaan.
6. Mempuku pembangunan institusi-institusi social dan ekonomi dan NGO Orang Asli melalui proses penglibatan dan empowerment.
7. Pendekatan secara proaktif dalam mendapatkan calon dan penyertaan dalam program-program kerajaan.
8. Menekankan kepada peningkatan imej masyarakat Orang Asli ke tahap yang lebih moden dan progresif dan menghapuskan sebarang stereotyping negative.
9. Bekerjasama dengan jabatan dan agensi kerajaan lain dalam melaksanakan program-program pembangunan Orang Asli.

10. Meningkatkan penggunaan teknologi maklumat dalam pengurusan jabatan serta perancangan, pelaksanaan dan pemantauan projek pembangunan fizikal dan minda.

Jadual 3. Kemudahan pembangunan yang terdapat di perkampungan Orang Seletar

Kampung	Simpang	Bakar	Sg. Temun	Kuala	Teluk	Pasir	Teluk	Pasir
kemudahan	Arang	Batu		Masai	Jawa	Putih	Kabung	Salam
Status tanah	Warta	Warta	Rizab	ROA.	Rizab	Rizab	Rizab	Rizab
			pantai	belum	pantai	pantai	pantai	pantai
				warta				
Rumah PPRT	23	24	-	36	-	-	-	6
Dewan	1	-	-	-	-	-	-	1
Sekolah	1	-	-	-	-	-	-	-
Bekala air	Ada	Ada	Ada	Ada	Ada	Ada	Ada	-
Letrik	Ada	Ada	Ada	Ada	Ada	-	Ada	-
Jalan turap	Ada	Ada	Ada	Ada	Ada	-	Ada	-
Surau	1	1	-	1	-	-	-	-
TBK	1	1	1	1	-	1	1	-
Tel. awam	2	-	-	-	-	-	-	-
Balai rawatan	1	1	1	-	-	-	-	1
Kedai	-	1	-	-	-	-	-	-
Kebun getah	-	-	-	-	-	-	-	-
Kelapa sawit	-	-	-	-	-	-	-	-
Dusun	8 hektar	-	-	-	-	-	-	-
Ternakan	-	-	-	-	-	-	-	-
Perikanan	-	-	-	-	-	-	-	-

Sumber: JHEOA, Johor Bahru 2009

Apa yang dihasratkan ini diharap bukan merupakan satu mimpi indah bagi Orang Asli khususnya bagi komuniti Orang Seletar yang dikaji. Ini kerana sejak mereka ditempatkan di perkampungan kekal, usaha membangun dan memajukan mereka dirasakan amat perlahan. Dari segi membekalkan perkampungan mereka dengan kemudahan awam didapati tujuh buah kampung, kecuali kampung Pasir Salam telah menerima kemudahan bekalan air, lima buah kampung telah menerima bekalan letrik dan tujuh buah kampung telah mendapat kemudahan jalan berturap. Jadual 3 memaparkan kemudahan yang terdapat di perkampungan tersebut.

Apa yang ketara ialah daripada lapan buah kampung itu hanya dua buah kampung sahaja yang sudah diwartakan sebagai rizab Orang Asli. Luas rizab Kampung Simpang Arang ialah 65.99 hektar dan Kampung bakar batu seluas 5.66 hektar. Kampung-kampung lain masih belum diwartakan dan terletak atas kawasan rizab pantai.

Jika diperhatikan dari jadual tersebut, tidak terdapat projek pembangunan ekonomi yang dilaksanakan kecuali dusun seluas 8 hektar yang dimajukann di Kampung Simpang Arang. Kurangnya projek pembangunan ekonomi yang dimajukan dalam masyarakat inilah yang telah menyumbang kepada masalah kemiskinan komuniti ini. Kurangnya usaha memajukan ekonomi mereka juga sangat berkait dengan status tanah tempat mereka tinggal. Justeru itu untuk memindahkan fokus ekonomi mereka daripada menangkap ikan kepada ekonomi daratan, adalah wajar perkampungan mereka dipindahkan ke kawasan yang boleh dimajukan untuk pertanian. Selagi mereka tinggal dikawasan yang terdapat sekarang, dan terus bergantung kepada kegiatan menangkap ikan secara tradisi seperti yang mereka amalkan dan pencemaran akibat pembangunan yang sedang pesat berlaku disekitar tempat kediaman mereka, selagi itulah mereka akan terus terperangkap dalam kemiskinan.

Kesimpulan

Jika diperhatikan hasrat dan harapan yang ingin digarap oleh pembangunan Iskandar ini menjelang 2025, maka ketara sekali masyarakat Orang Seletar tidak akan berupaya untuk menyertai peluang ekonomi yang terbuka daripada projek yang dibangunkan, malah untuk

mendapat manfaat daripadanya juga belum di ketahui. Antara faktor yang menyebabkan mereka berhadapan dengan kemelesetan kehidupan ialah kerana pembangunan Iskandar yang direncanakan itu bukan bertujuan untuk membela komuniti pinggiran seperti mereka, tetapi adalah untuk menjana ekonomi Johor dengan menjadikannya sebuah pusat perdagangan yang bertaraf dunia. Pembangunan tersebut hanya akan dapat dimanfaatkan oleh mereka yang punya kemahiran, pengetahuan dan kewangan yang selaras dengan tuntutan global. Pembangunan tersebut bukan sahaja telah meminggirkan Orang Seletar lebih jauh daripada masyarakat arus perdana kerana kekurangan yang mereka miliki, tetapi juga telah merosakkan sumber pendapatan mereka akibat pencemaran dan sekatan yang dikenakan kepada mereka.

Dasar-dasar yang diungkapkan oleh JHEOA juga merupakan janji-janji yang indah, akan tetapi strategi yang disebutkan bagaimana janji dan objektif itu boleh dicapai gagal disempurnakan sepenuhnya. Lima puluh tahun telah berlalu selepas Malaysia merdeka, tetapi perubahan yang dicapai oleh Orang Seletar masih sangat sederhana. Kesannya jurang antara mereka dengan pembangunan yang dicapai negara menjadi semakin besar dan mereka menjadi terus terpinggir.

Penghargaan

Para penulis merakamkan setinggi-tinggi terima kasih kepada UKM yang telah membolehkan kajian ini dilaksanakan menerusi geran GUP-JKKBG-08-05-019 bagi Kumpulan Kajian Persempadanan dan Kewilayahan.

Rujukan

- Ariffin Nopiah (1979) A brief introduction to the Orang Seletar of The Johor Coast with special reference to Kampung Simpang Arang. Universiti Sains Malaysia, Pulau Pinang.
- Carey I (1976) *Orang asli. The aboriginal tribes of Peninsular Malaysia*. OUP, London.
- Dentan RK *et al.* (1997) *Malaysia and the Original People: A casestudy of the impact of development on the indigenous people*. Allyn & Bacon, London.
- Fatimah Ibrahim (1979) Orang-orang Seletar: dari laut ke darat (Satu tinjauan perubahan corak kehidupan Orang-Orang Seletar dari pertengahan kurun ke 19 hingga kini dengan penumpuan kepada sebuah penempatan mereka di Kampung Bakar Batu, Johor Bahru. Kertas Projek Jabatan Sejarah Universiti Malaya. Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Hasan Mat Nor (1998) *Warga pribumi menghadapi cabaran pembangunan*. Kertas kerja bil. 8. Jabatan Antropologi & Sosiologi, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi.
- Mohd Tahir Hj Ismail (1989) Hubungan etnik di kalangan Orang Seletar. Tumpuan kajian di Kampung Simpang Arang Gelang Patah, Johor. Latihan Ilmiah, Jabatan Antropologi & Sosiologi, Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Mustafa Omar (2003) Warga Orang Asli menghadapi cabaran pembangunan: Satu analisis demografi daripada Rancangan Penempatan Semula Komuniti Jakun di Mukim Bekok, Segamat Johor. *Prosiding Persidangan Kebangsaan Pusat Pengajian Sosial, Pembangunan & Persekitaran, Cabaran Pembangunan Dilema Persekitaran*. Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, 12-13 September.
- Nicholas C (2000) *The Orang Asli and the contest for resources: Indigenous politics, development and identity in peninsular Malaysia*. Vinlin Press, Kuala Lumpur.
- Sopher DE (1965) *The sea nomads: A study based on the literature of the maritime boat people of Southeast Asia*. Singapore.
- Thomson JT (1847) Remarks on the Sletar and Sabimba Tribes. *Journal of the Indian Archipelago and Eastern Asia* 1, 341-351.
- Todd H (1990) Stolen birthright: Orang Asli rapidly losing land. *Utusan Konsumer* 206, 9-12.